Roll No. ....

Total No. of Pages : 3

Total No. of Questions : 6

पूर्वमध्यमा द्वितीयखण्ड

विषय कोड : 619

दर्शनम्

षष्ठम्-प्रश्नपत्रम्

समय : 3 घण्टे **पूर्णांक : 100**

निर्देशः–सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

1. यथोचितं विकल्पं लिखतु – 5×2=10

(*i*) अनुमानम् अस्ति –

(क) पञ्चविधम् (ख) चतुर्विधम्

(ग) त्रिविधं (घ) द्विविधं

(*ii*) लिङ्गं अस्ति –

(क) द्विविधं (ख) त्रिविधं

(ग) पञ्चविधं (घ) चतुर्विधं

(*iii*) हेत्वाभासाः सन्ति –

(क) पञ्चविधः (ख) सप्तविधः

(ग) अष्टविधः (घ) नवविधः

(*iv*) अयथार्थानुभवः अस्ति –

(क) त्रिविधः (ख) चतुर्विधः

(ग) पञ्चविधः (घ) षड्विधः

1011

(v) संस्काराः सन्ति –

(क) षड्विधः (ख) पञ्चविधः

(ग) त्रिविधः (घ) द्विविधः

2. रिक्तस्थानानि पूरयतु – 5×2=10

(i) ....अनुमानम्।

(ii) व्याप्ति विशिष्ट..........................ज्ञानं परामर्शः।

(iii) पर्वतो..........................इति प्रतिज्ञा।

(iv) निश्चित साध्याऽभाववान्..................................।

(v) साध्याऽभाव..................................हेतुरविरुद्धः।

3. यथायोग्यं योजयत – 5×3=15

(i)	परामर्शजन्यम्ज्ञानम्	–	अनैकान्तिकः
(ii)	साहचर्य नियमः	–	पक्षः
(iii)	व्याप्यस्य पर्वतादि वृत्तित्वम्	–	अनुमितिः
(iv)	सन्दिग्ध साध्यावान्	–	व्याप्तिः
(v)	सत्यभिचारो	–	पक्षधर्मता

4. सत्य कथनानां समक्षे 'सत्यं' असत्य कथनानां समक्षे 'असत्यं' लिखतु – 5×3=15

(i) अन्वयमात्र व्याप्तिकं केवलव्यतिरेकि।

(ii) साध्याभाव व्याप्तो हेतुर्विरुद्धः।

(iii) आप्तस्तु यथार्थवक्ता।

(iv) शक्तं ज्ञानम्।

(v) अर्थाबाधो योग्यता।

1012

5. लघूत्तरीया: प्रश्ना: – 5×4=20

(*i*) परार्थानुमानं किम् ?

(*ii*) सपक्ष: क: ?

(*iii*) सत्प्रतिपक्षं किम् ?

(*iv*) का आकांक्षा ?

(*v*) किं दु:खम् ?

6. दीर्घउत्तरीया: प्रश्ना:। 3×10=30

(*i*) अन्वय व्यतिरेकि लक्षणं सपदकृत्यं लिखतु।

(*ii*) आश्रया सिद्धं सपदकृत्यं निरुपणीयम्।

(*iii*) तर्कस्य लक्षणं सपकृत्यं लिखतु।

1013

प्राश्निक कोड क्र. 2/19.18

पृष्ठ क्र.- 01

प्रश्न पत्र/आदर्श उत्तर

परीक्षा का नाम :- पूर्वमध्यमा / उत्तरमध्यमा, खण्ड-प्रथम / द्वितीय

विषय दर्शनम् विषय कोड 619 माध्यम संस्कृतम्

कुल प्रश्न 06

समय - 3 घण्टा पूर्णांक 100

निर्देश

प्रश्न क्रमांक		प्रश्न के लिए अधिकतम अंक
उत्तर 01	यथोचितं विकल्पं लिखत । (i) "घ" द्विविधं (ii) "ख" त्रिविधं (iii) "क" पञ्चविधः (iv) "क" त्रिविधः (v) "ग" त्रिविधः	
उत्तर 02	रिक्तस्थानानि पूरयत (i) अनुमिति करणं (ii) पक्षधर्मता (iii) वह्निमान् (iv) विपक्षः (v) व्याप्ति	
उत्तर 03	यथायोग्यं योजयत (i) अनुमितिः (ii) व्याप्तिः (iii) पक्षधर्मता (iv) पक्षः (v) अनैकान्तिकः	
उत्तर 04	सत्य कथनानां समक्षे "सत्यं" असत्य कथनानां समक्षे "असत्यं" लिखत (i) असत्य (ii) सत्य (iii) सत्य (iv) असत्य (v) सत्य	
उत्तर 05	लघूत्तरीयाः प्रश्नाः (i) यत्तु स्वयं धूमादग्निमनुमाय परं प्रति बोधयितुं पञ्चावयववाक्यं प्रयुज्यते तत् परार्थानुमानम्। यथा- पर्वतो वह्निमान्, धूमत्वात्, यो यो धूमवान् स स वह्निमान्, यथा- महानसम्, तथा चायम् तस्मात्तथेति। अनेन प्रतिपादितलिङ्गात्परोऽप्यग्निं प्रतिपद्यते।	

हस्ताक्षर [signature]

1014

प्राश्निक कोड क्रं............

पृष्ठ क्र.- 02

प्रश्न/पत्र/आदर्श उत्तर

परीक्षा का नाम :- पूर्वमध्यमा / उत्तरमध्यमा, खण्ड-प्रथम / द्वितीय

विषय...विषय कोड.......................................माध्यम.............................

कुल प्रश्न.......................................

समय - 3 घण्टा

पूर्णांक..................

निर्देश

प्रश्न क्रमांक		प्रश्न के लिए अधिकतम अंक
	(ii) निश्चितसाध्यवान् सपक्षः। यथा- तत्रैव महानसम्।	
	(iii) यस्य साध्याऽभावसाधकं हेत्वन्तरं विद्यते स सत्प्रतिपक्षः। यथा शब्दो नित्यः श्रावणत्वात्, शब्दत्ववत्। शब्दोऽनित्यः कार्यत्वाद् घटवत्।	
	(iv) पदस्य पदान्तर व्यतिरेक प्रयुक्ताऽन्वयाऽन्वयाऽननुभावकत्वमाकाङ्क्षा।	
	(v) सर्वेषाम् प्रतिकूल वेदनीयं दुःखम्।	
06	दीर्घ उत्तरीयाः प्रश्नाः	
	उत्तरम् (i) लक्षणं ⇒ अन्वयेन व्यतिरेकेण च व्याप्तिमदन्वयव्यतिरेकि; यथा- वह्नौ साध्ये धूमवत्त्वम्। 'यत्र धूमस्तत्राऽग्निर्यथा- महानसम्' इत्यन्वयव्याप्तिः। 'यत्र वह्निर्नास्ति तत्र धूमोऽपि नास्ति; यथा- ह्राद' इति व्यतिरेक व्याप्तिः।	
	पदकृत्यं → अन्वयव्यतिरेकिणो लक्षणमाह- अन्वयेनेति। तृतीयायाः प्रयोज्यत्वम् इत्यर्थः। साध्यसाधनयोः साहचर्यमन्वयः तदभावयोः साहचर्यं व्यतिरेकः। तथा चाऽन्वयप्रयोज्य व्याप्तिमद् व्यतिरेक प्रयोज्य व्याप्तिमद् अन्वय व्यतिरेकीत्यर्थः। केवल व्यतिरेकिण्यति व्याप्ति वारणाय अन्वयेनेति। केवलाऽन्व-	

हस्ताक्षर........

1015

प्राश्निक कोड क्र. 21918

पृष्ठ क्र.- 03
प्रश्न/पत्र/आदर्श उत्तर

परीक्षा का नाम :- पूर्वमध्यमा / उत्तरमध्यमा, खण्ड-प्रथम / द्वितीय

विषय दर्शनम् विषय कोड 619 माध्यम संस्कृतम्

कुल प्रश्न 06

समय – 3 घण्टा पूर्णांक 100

निर्देश

प्रश्न क्रमांक		प्रश्न के लिए अधिकतम अंक
	यिनि व्यभिचारवारणाय व्यतिरेकेणेति । तथा च अन्वयव्याप्तिरूपदर्शितैव । व्यतिरेकव्याप्तिश्च साध्याऽभावव्यापकीभूताऽभाव प्रतियोगित्वम् इत्यर्थः तदुक्तं - व्याप्यव्यापकभावो हि भावयोर्यादृगिष्यते । तयोरभावयोस्तस्माद्विपरीतः प्रतीयते ॥ अन्वयः साधनं व्याप्यं साध्यं व्यापकमिष्यते । साध्याऽभावोऽन्यथा व्याप्यो व्यापकः साधनाऽत्ययः ॥ (ii) लक्षणं ⇒ आश्रयासिद्धो यथा- गगनाऽरविन्दं सुरभि, अरविन्दत्वात् सरोजाऽरविन्दवत् । अत्र, गगनाऽरविन्दमाश्रयः स च नाऽस्त्येव । पदकृत्यं → आश्रयाऽसिद्ध इति । आश्रयासिद्धत्वं च पक्षताऽवच्छेदकाऽभाववत्पक्षकत्वम् । भवति हि अरविन्दत्वे गगनीयत्वरूपपक्षतावच्छेदकाऽभाववत्पक्षकत्वम् अरविन्द रूपपक्षे गगनीयत्वविरहात् । ननु कथमरविन्दे गगनीयत्वविरहोऽत आह - अत्रेति । उपदर्शिताऽनुमान इत्यर्थः । (iii) लक्षणं ⇒ व्याप्यारोपेण व्यापकारोपस्तर्कः । यथा- 'यदि वह्निर्न स्यात्तर्हि धूमोऽपि न स्यात्' इति । पदकृत्यं → व्याप्येति । असम्भववारणाय व्याप्यारोपेणेति । पुनरसम्भव वारणाय व्यापकारोप इति । अत्र वह्न्यभावो व्याप्यः, धूमाभावो	

हस्ताक्षर

प्राश्निक कोड क्रं. 2 | 1918

पृष्ठ क्र.- 04

प्रश्न पत्र/आदर्श उत्तर

परीक्षा का नाम :- पूर्वमध्यमा / उत्तरमध्यमा, खण्ड-प्रथम / द्वितीय

विषय दर्शनम् विषय कोड 619 माध्यम संस्कृतम्

कुल प्रश्न 06

समय - 3 घण्टा

पूर्णांक 100

निर्देश

प्रश्न क्रमांक		प्रश्न के लिए अधिकतम अंक
	व्यापकः । यद्यपि तर्कस्य विपर्ययात्मकत्वेन पृथग्विभागोऽनुचितः, तथापि प्रमाणानुग्राहकत्वात्स उदित इति बोध्यम् । स्वप्नस्तु पुरीतद्बहिर्देशान्तरदेशयोः सन्ध्याविडानाड्यां वा मनसि स्थितेऽदृष्टविशेषेण धातुदोषेण वा जन्यते, स च मानसविपर्ययान्तर्भूतः ।	

परीक्षितम्

हस्ताक्षर